

Pædagogiske Laboratorier

“Vi sætter fokus på kerneopgaven og faglig kvalitet”

Af Kirsten Breinholt, Voksen Pædagogisk Tilbud – Herlev Kommune og Gitte Riis Hansen, Professionshøjskolen Absalon

Voksen Pædagogisk Tilbud har pilottestet et kompetenceudviklingsforløb, der har skabt kobling mellem datainformeret tilgang til faglig udvikling og professionel dømmekraft ved at arbejde med Pædagogiske Laboratorier.

De Pædagogiske Laboratorier skaber faglighed og kompetenceudvikling, hvor praksis tilføres ny teori, der omsættes gennem refleksion – og bringes tilbage som faglighed i den pædagogiske praksis. Det er kompetenceudvikling, som står på allerede eksisterende praksis, som via videndeling understøtter professionsidentitet og udfordrer “subjektive synsninger” som en måde at være fagprofessionel på.

En pædagog fra forløbet siger: “Som medarbejdere kan vi igennem vores egne oplevelser komme til at skabe en fortælling om en borger, som ikke er korrekt, men udsprunget af forskellige oplevelser personer imellem.”

Kirsten Breinholt

Gitte Riis Hansen

■ **Faglig kvalitet som både – og**

Inden for social – og specialpædagogik er tendenserne tydelige; der er en stærk bevægelse hen imod, at pædagogisk arbejde med borgere og brugere er båret af værdier som selvbestemmelse, deltagelse, medborgerskab og rehabilitering. Det er værdier, man ikke kan være imod, og som er entydigt gode. Men det er også værdier, der skaber flere og mere komplicerede dilemmaer for det pædagogiske personale, der skal træffe valg om "den rette handling", som er den handling, der understøtter den enkelte borgers realisering af disse værdier – og som kalder på høj grad af pædagogisk faglighed og kompetence.

Vi har i en del år skulle forholde os til, at "evidensbaseret" er forudsætning for pædagogisk faglig kvalitet, hvor der peges på, at pædagogisk praksis skal være baseret på forskning og grundigt afprøvede metoder, der angiver best practice. Der er imidlertid en tendens til en stigende skepsis, der peger ind i et krydsfelt, der tegnes af på den ene side, at pædagogisk kvalitet sikres af datainformeret og forskningsbaseret praksis og på den anden side, at pædagogisk kvalitet har at gøre med pædagogers professionelle dømmekraft, der hverken kan eller skal reduceres til brug af forskningsbaserede metoder for at opnå bestemte mål. I dette perspektiv er man optaget af og bekymret for om optagetheden af evidensbaseret suspenderer den professionelle dømmekraft og den etiske bevidsthed, som dét, der danner grundlag for pædagogisk praksis.

Med baggrund i overvejelser over, hvordan man arbejder med kompetenceudvikling i arbejdet med borgere, der øger faglig kvalitet, forstået som øget metodebevidsthed og metodekonsistens, der står på et datainformeret grundlag, OG samtidig kvalificerer professionel dømmekraft, iværksatte Voksen Pædagogisk Tilbud i samarbejde med Professionshøjskolen Absalon arbejdet med Pædagogiske Laboratorier.

Pædagogiske Laboratorier i Herlev kommunes Voksen Pædagogisk Tilbud

Kompetenceudviklingsforløbet stod på skuldrene af en forudgående brugerundersøgelse, der blev gennemført i Herlev Kommunes Voksen Pædagogiske Tilbud i 2016 blandt de ca. 160 borgere, der bruger kommunens bo- og dagtilbud, bofællesskaber og §85-støtte. Formålet med brugerundersøgelsen var:

- At tilbyde borgere med udviklingshæmning i Herlev kommune samme muligheder som øvrige borgere for at udtrykke holdninger, forventninger og ønsker til kommunens serviceniveau
- At synliggøre målgruppen for undersøgelsen og således stille skarpt på lige de områder, som betyder noget for gruppen af borgere med handicap
- At styrke borgeres og medarbejderes netværk og kendskab til hinanden på tværs af Voksen Pædagogiske Tilbud
- At benytte resultatet af undersøgelsen både som fagligt afsæt til at identificere og igangsætte aktiviteter og tiltag for borgerne, men også som afsæt til medarbejdernes kompetenceudvikling

Undersøgelsens metode var meget praksisnær og rettede sig mod konkrete og udvalgte aktiviteter i dagligdagen. Der blev opsamlet både kvantitative resultater (optælling af smileys – borgernes konkrete tilfredshed med aktiviteter) og kvalitative resultater – de pædagogiske medarbejderes faglige refleksioner over udfordringer, dilemmaer m.v. ift. de gennemførte aktiviteter.

Refleksionerne og det genererede kvalitative materiale peger på en række udfordringer, der bekræfter, at det ikke er lige til at spørge borgere med udviklingshæmning om deres tilfredshed med tilbud og aktiviteter.

Der var dog tydelige temaer, som gik igen i refleksionerne, og som var genkendelige som centrale temaer i det pædagogiske arbejde på tilbuddene.

- Faglige metoder – anvendelighed og dilemmaer
- Borgere og medarbejderes indbyrdes relationer – muligheder og begrænsninger
- Udfordringer i forhold til kommunikation borger og medarbejdere imellem

Medarbejderne i Voksen Pædagogisk Tilbud er optaget af faglig refleksion, og det var oplagt og potentielt at udvikle et særligt kompetenceudviklingsrum, der kunne svare på brugerundersøgelsens delformål; at styrke medarbejdernes netværk og kendskab til hinanden på tværs af tilbuddene samt bruge resultaterne som afsæt for medarbejdernes kompetenceudvikling.

Kompetenceudviklingen for de fagprofessionelle havde således som mål:

- at understøtte udvikling af et kollegialt fælles fagsprog, der gør, at fagprofessionelle ikke begrunder praksis i subjektive "synsninger"
- at styrke de fagprofessionelles etiske bevidsthed og dømmekraft ved understøttelse af teoretisk vidensgrundlag

- at understøtte videndeling og udfordring af den enkelte fagprofessionelles subjektive forståelse af borgerne

De fagprofessionelle arbejdede i laboratorierne med de centrale temaer, som brugerundersøgelsen pegede på:

Tema A: Metoder – metodisk arbejde og pædagogisk udviklingsarbejde.

Tema B: Relationer og kommunikation i pædagogisk arbejde -relationers betydning ift. udvikling af borgernes selvstændighedskompetencer i et rehabiliterende perspektiv.

Brugerundersøgelsen, der var en systematisk indsamling af data (indenfor et meget snævert område af borgernes tilbud), med afsæt i "borgernes stemme" dannede således baggrund for arbejdet i laboratorierne. Der blev iværksat i alt 4 laboratorier, hvor i alt ca. 100 fagprofessionelle har deltaget. Hvert laboratorie varede 4 timer og blev faciliteret af en underviser fra Absalon. Laboratorierne bestod af teoretiske oplæg over ovenstående temaer efterfulgt af systematisk og rammesatte refleksionsrum, der var båret af arbejde med cases fra de fagprofessionelles konkrete praksis og arbejde med borgere. For at imødekomme behov for dannelse af fælles sprog og netværk på tværs af Voksen Pædagogisk Tilbud var de fagprofessionelle grupperet på tværs af de forskellige tilbud i laboratorierne.

Voksen Pædagogiske Tilbud består af følgende tilbud:

- Et døgndækket botilbud; Højsletten jf. SEL § 108 til 24 borgere
- Et døgndækket botilbud; Skovgården oprettet jf. Lov om almene boliger § 105 stk. 2, og med tilknyttet socialpædagogisk støtte jf. SEL § 85 for 24 borgere
- Seks bofællesskaber, oprettet jf. Lov om almene boliger § 105 stk. 2, med tilknyttet socialpædagogisk støtte i dag- og tidlige aftentimer med i alt 24 pladser. Der er til bofællesskaberne tilknyttet et Værested jf. SEL § 104, hvor der tilbydes aktivitets- og samværstilbud. Der er yderligere tilknyttet en udegående funktion, der yder individuelt udmålt socialpædagogisk støtte jf. SEL § 85 til ca. 30 personer i selvstændige boliger
- Et Job- og aktivitetscenter; Hørkær jf. SEL §§ 103 og 104, hvor der i dagtimerne på hverdage gives beskyttet beskæftigelsesaktivitets- og samværstilbud til 105 borgere.

De i alt ca. 120 pædagogiske medarbejdere er for de flestes vedkommende pædagogisk uddannet, en stor del er efteruddannet, og mange har en lang faglig erfaring.

Datainformeret praksis understøtter professionel dømmekraft

Pædagogiske Laboratorier står på et didaktisk design, der er rettet mod praksisnært og systematisk at arbejde med videnskabelse og udvikling af pædagogisk faglighed, der netop er knyttet til evnen til at koble teori og praksis. Denne tilgang tager afsæt i en forståelse af, at viden ikke bare er evidensbaseret, men knyttet til både

teoretisk viden, hvor man som fagprofessionel ved noget og forstår noget, og praktisk viden, der kommer af erfaringer, hvor man får viden gennem handling og udvikler etisk bevidsthed og sensitivitet for relationer og konkrete situationer i arbejdet med borgere. Og det er netop faglig kollegial refleksion, der kvalificerer både den teoretiske og praktiske kundskab. Med afsæt i den græske filosof Aristoteles er det dette, der kvalificerer den fagprofessionelles kompetence til at træffe valg om den rette handling – på et fagligt, teoretisk grundlag. Dét vi taler om, når vi taler om professionel dømmekraft.

Dømmekraft kvalificeres og udvikles ved at integrere de forskellige vidensformer. Man kan sige, at dømmekraft udvikles dér, hvor den bruges – altså i pædagogisk praksis. Men for at erfaring gennem handlinger ikke forbliver en subjektiv oplevelse, men bliver til saglig og faglig erfaring, der kvalificerer dømmekraft i faglige professionelle kontekster, skal den teoretiske vidensform i spil, hvor der reflekteres systematisk med teori og begreber. En af de deltagende fagprofessionelle Rukiye Yilmaz siger:

Jeg har et bredt kendskab til teorien om den narrative tilgang, men jeg mangler erfaring og viden om, hvordan det kan foregå i praksis, og derfor var de Pædagogiske Laboratorier med til at give mig en øjenåbner for, hvordan man også kan arbejde med det.

I de Pædagogiske Laboratorier skabes faglighed og kompetenceudvikling, idet praksis tilføres ny teori, der omsættes gennem refleksion- og bringes tilbage i den pædagogiske praksis. Det er kompetenceudvikling, som står på allerede eksisterende praksis. Dertil kommer, at den fælles kollegiale refleksion dels sikrer højere grad af faglighed og fagligt sprog, dels at de Pædagogiske Laboratorier tjener til videndeling af viden om borgere på tværs af de forskellige tilbud og til viden om og inspiration i forhold til pædagogisk praksis

Laboratorier

Som led i kompetenceudvikling af fagprofessionelle arbejder Professionshøjskolen Absalon ofte med laboratorier. Laboratorierne skriver sig ind i et design: AUDITORIER (forskningsbaseret viden, teoretiske, vidensbaserede oplæg) – LABORATORIER (refleksion, der kobler teoretisk viden og praksisviden) – PRAKTIKUM (udvikling af viden og kompetence i og fra praksis).

De Pædagogiske Laboratorier er på denne måde en form for kompetenceudvikling, der netop knytter den forsknings – og datainformerede teori tæt sammen med praksis og konkrete handlinger, hvor det er refleksion, som danner sammenhæng mellem de forskellige vidensformer. Denne kobling betyder, at forskningsinformeret og datainformeret praksis udvikler den professionelle dømmekraft. Når man systematisk indsamler og analytisk, reflektorisk arbejder med de data, man indsamler, vil man have et stærkere vidensgrundlag for vurdering af indsatser og tiltag i stedet for, at det er "synsninger" og "mavefølelser", der ligger til grund for valg af handlinger.

Det narrative som metode for fælles kollegial undersøgelse af praksis

En pointe er således at arbejde systematisk, undersøgende med dataindsamling – til dette havde vi valgt at arbejde med narrativitet, hvor de fagprofessionelle fik grundlæggende teori og begreber knyttet til "det narrative" for efterfølgende at anvende teorien og begreberne i arbejdet med praksis og kollegial refleksion. På denne måde fik de fagprofessionelle en fælles metode til at "åbne for viden i praksis og handlinger":

Igennem fortællingen blev det tydeligt, at ofte, når en borger/beboer får et bestemt handlemønster eller en bestemt adfærd,

handler det om omgivelserne rundt omkring borgeren. Et eksempel fra dagen: En beboer opleves aggressiv, frustreret og i opposition – igennem historien viser det sig, at stort set alle medarbejdere og medbeboere er begyndt en fortælling omkring beboeren som lyder: Hun er altid så aggressiv, hun er ofte frustreret, hun vil aldrig det, vi skal. I denne fortælling var det nærliggende at tænke på, om beboeren i virkeligheden var så aggressiv og frustreret, eller om hun levede op til forventningerne til hende, fortæller Janni Steiner pædagog på Botilbuddet.

Dét at arbejde med det narrative som metodisk tilgang til undersøgelse af konkret praksis ved kollegial refleksion kalder på et fælles fagligt sprog – det at kunne sætte faglige begreber på handlinger udvikler faglighed:

At udveksle erfaringer og udfordringer og høre om hverdagen fra andre kollegaer – er en øvelse i at beskrive vores arbejde og betydningen af dette, forklarer leder af Botilbud, Eva Niendam.

Tæt på kerneopgaven og faglig kvalitet

Det har haft stor betydning for de fagprofessionelle og for organisationen som sådan at have arbejdet med Pædagogiske Laboratorier. Især 3 forhold træder frem som værdiskabende for Voksen Pædagogisk Tilbud:

1. Tilegnelse af teori og færdigheder i at arbejde med en narrativ tilgang har betydet, at det borgercentrerede perspektiv er kommet helt frem i fokus. Narrativ opmærksomhed ift. videregivelse af borgernes livshistorier og liv er vigtig og helt central.

Vi er med til at forme og skabe deres hverdag på mange forskellige måder, og derfor er det enormt vigtigt, at vi altid gør os dygtigere til at gå i dialog, aflæse kropssprog og har kendskab til deres livshistorier. Vi skal være gode til at dobbeltlytte og lytte efter deres intentioner og værdier, som Rukiye Yilmaz, pædagog på dagtilbud, udtrykker det

2. De fagprofessionelles dømmekraft er skærpet gennem de systematiske faglige refleksioner. De fagprofessionelle har fået faglige værktøjer

og systematikker til at arbejde med og oplever sig mere sikre i arbejdet med borgerne – og agerer med mere åbenhed og mod rettet mod borgeren og borgerens handlinger.

3. Kompetencer og redskaber til at arbejde med fælles faglig refleksion betyder, at de fagprofessionelle har fået fælles metodisk tilgang til det pædagogiske arbejde. Det får stor betydning i forhold til daglig borgercentreret praksis og også i forhold til, at de fagprofessionelles kompetence til vedvarende og fremadrettet at arbejde med hele tiden at kvalificere praksis.

Alle fik anerkendelse på faglig praksis og metoder med hjem, og det var tydeligt og en fælles oplevelse, at pædagogik i praksis er en meget kompleks størrelse, der kan udvikles og perspektiveres i det uendelige, fortæller Kirsten Breinholt.

Erfarne medarbejdere og mindre erfarne medarbejdere kan med fælles sprog og bevidsthed om faglige værktøjer reflektere sammen og kvalificere hinandens praksis. Narrativ opmærksomhed ift. videregivelse af borgernes livshistorier og liv er vigtig og helt central.

Vi er med til at forme og skabe deres hverdag på mange forskellige måder, og derfor er det enormt vigtigt, at vi altid gør os dygtigere til at gå i dialog, aflæse kropssprog og har kendskab til deres livshistorier. Vi skal være gode til at dobbeltlytte og lytte efter deres intentioner og værdier, som Rukiye Yilmaz, pædagog på dagtilbud udtrykker det

Kerneopgaven, som dette at arbejde pædagogisk med fokus på borgeren, borgerens liv og udviklingspotentialer, er kommet endnu mere i fokus i det pædagogiske arbejde på Voksen Pædagogisk Tilbud. "Det skal vi have mere af", siger Kirsten Breinholt, Funktionsleder, Voksen Pædagogisk Tilbud.

